

de Sponsa duorum.	35	De Francia.	6
		Ex litteris, il secundo.	12
		Is qui fidem.	1
Licet.	35	Iuvenis.	134, 136
		Non est vobis.	14
		Si inter virum.	6
de Sponsalibus, & matrimonio.	1	Sponsam.	6
		Tuæ fraternitati.	6
Audientiam.	2		
Consultationi.	11		

PRO.

PROSPERI FAGNANI COMMENTARIA IN QUARTUM LIBRUM DECRETALIU.

DE SPONSALIBVS, & Matrimoniiis.

Cap. De Francia.

DE FRANCIA. Matrimonium consensu contrahitur, licet solemnitates, vel consuetudines patriæ non serventur. Hoc dicit Joann. Andr. Butr. Cardinal. Anchar. Abb. Præpos. & Alex. de Nervo, & duo faciunt: Primo ponit casum: secundo diffinit, ibi, Dissimulat Joann. Andr. Pro intelligentia hujus textus vide quod scriptum in cap. Vtrum, nam. 1. §. de cognat. spirit.

DE SPONSALIBVS.

Cap. Iuvenis.

SUMMARIVM.

¹ Sponsalia à pubere contracta cum puella minore septennio an pariant publicam honestatis iustitiam.
² Pars tutior in dubio est tenenda in spectantibus ad salutem animæ.

IUVENIS. Si major septennio duxit in uxorem minorem septennio, & eam traduxit ad domum, oritur ex tali contractu publicæ honestatis iustitia. Hoc dicit in hændo litteræ, secundum Anton. de Butr. Card. & Abb. sed juxta intellectum Innocentii, Joann. Andr. & aliorum communiter hoc intendit. Si major septennio, in qua malicia supplet, sponsalia contrahat, oritur ex his iustitia publicæ honestatis, maxime si commisceri tentaverunt. Primo decisè narrat casum dubium, quem secundo duplici ratione diffinit, ibi, quia igitur.

Prosp. Fagn. in 4. lib. Decretal.

² In textu ibi, quod certius existimamus: tenere debemus. Nota in spectantibus ad salutem animæ tutiorem partem in dubio esse tenendam: concordant iura hic allegata in glossa.

Verum insignem hanc regulam sacrorum Canonum plures ex recentioribus Theologis multatariam conantur evertere. Alii enim dicunt hujusmodi regulam non esse de præcepto, sed de consilio tantum, quibus contradicit hæc littera, ponderando verbum debemus: quod ex proprietate necessitatem importat, l. Sapè, ff. de off. Procons. gloss. 2. in cap. Proposuit, supra de appellat. Alii opponunt huic regulæ contrariam regulam, quod in dubio melior sit conditio possidentis, juxta textum in l. Res alienas, C. de rei vendicat. cum similibus, ut per Dec. in l. In pari, ff. de reg. jur. Quam regulam opinantur vendicare ibi locum non solum in materia iustitiæ, & in iudicio contentioso, sed etiam in materia aliarum virtutum, & in foro conscientie: ita ut propterea cum quilibet sit in possessione suæ libertatis, in dubio minime sequi debeat partem tutiorem, quæ tævet præcepto, sed liberè possit amplecti laxiorem, quæ favet libertati. Contra quos pariter stat littera hujus textus; nam iste juvenis antequam sponsalia contraxisset cum prædicta puella, absque dubio erat in possessione contrahendi matrimonium cum illius consobrina, & cum ea de facto jam contraxerat, & erat in possessione conjugii: & tamen quia postea supervenit dubium impediendi publicæ honestatis iustitiæ propter sponsalia ab ipso contracta cum dicta puella nondum septenni, in hoc dubio Pontifex nulla habita ratione hujusmodi possessionis, iudicat eum ligatum impedimento iustitiæ, & præcipit ut separatur à dicta consobrina, præcipue ob rationem illam in littera expressam, quia in his, quæ dubia sunt, quod certius existimamus, tenere debemus. Alii existimant eandem regulam de tutiori parte in dubio eligenda procedere in materia irregularitatis dumtaxat, juxta textum in cap. Ad audientiam, in cap. Significasti, il secundo, & in cap. penult. infra de homicid. non autem in aliis materiis. Sed & hos redarguit littera hujus Decretalis, quæ

que loquitur in impedimento publicæ honestatis iustitiam. Alii demum contendunt eam regulam non habere locum in dubio iuris, sed tantum in dubio facti, vel personæ. Verum his quoque videtur repugnare hoc Capitulum, quod non loquitur in dubio facti; certum enim erat sponsalia fuisse contracta à prædicto juvene cum puella septennio proxima, in qua malitia ætatem supplebat, secundum intellectum Innocentii, & communem: & similiter certum erat eundem juvenem tentasse quod complere non potuit, ut dicitur in littera, & sic super facto nulla fuit dubitatio. Pariter hic nullum fuit dubium personæ; quia textus non dicit hunc juvenem habuisse conscientiam dubiam de suborto impedimento: sed deducit decisionem ex principio illo universalis, quod in dubio pars securior sit tenenda; & sic loquitur in dubio iuris præciso, & absoluto, quia ex sponsalibus contractis cum proximo septennio, in qua supplet malitia, fuit dubium iuris absolutum, an orta esset publicæ honestatis iustitia. Quare suprascriptas opiniones omnes singulatim confutavimus in repetitione cap. Ne imitatus, supra de Constitut. à n. 17, ad num. 22, ubi plenè videas.

DE SPONSALIBVS, & Matrimoniiis.

Cap. Ad audientiam.

S Y M M A R I V M.

- 1 Sponsalia contracta cum consanguinea pariunt publicam honestatis iustitiam, & n. 6.
- 2 Sponsalia sub conditione à parentibus contracta non sunt conditionalia, si purè à filio contracta fuerint.
- 3 Sponsalia conditionalia non pariunt publicam honestatem ante eventum conditionis.
- 4 Matrimonium ne contrahatur in casibus ab Ecclesia prohibitis, quilibet de populo potest se opponere.
- 5 Et idem potest esse denunciator, & testis.
- 6 Sponsalia nulla ex alia causa, quam ex defectu consensus, de iure communi inducunt publicam honestatem, que impedit, & dirimit matrimonium cum consanguineis sponsi usque ad quartum gradum, & n. 10.
- 7 Secus ex Concilio Tridentino num. 8.
- 8 In impedimento publicæ honestatis inducendo Ecclesia magis respexit ad factum, quam ad ius, & n. 21.
- 9 Impedimentum publicæ honestatis ex sponsalibus nullis omnino sublatum est à Concilio Tridentino, & ex validis restitutum est ad primum gradum.
- 10 Sponsalia nulla ex defectu consensus iustitiam non inducunt.
- 11 Sive sint de futuro, sive de presenti, n. 18.
- 12 Impedimentum publicæ honestatis an oriatur ex matrimonio contracto contra formam Concilii Tridentini, & non consummato, & nam, seqq. usq. ad n. 22.
- 13 Et quatenus oriatur, an fuerit restitutum ad pri-

- 14 mum gradum per Concilium Tridentinum, n. 22, & n. seqq. usq. in fin.
- 15 Impedimentum publicæ honestatis, quod oriatur ex matrimonio rato, & non consummato, non est sublatum à Concilio Tridentino, & n. 22.
- 16 Sponsalia propriè dicuntur ante matrimonium contractum: postea verò non nisi improprie.
- 17 Sponsa de futuro non comprehenditur in statu odiosis loquentibus de uxore.
- 18 Sponsalia de presenti inducunt maiorem honestatem, quam sponsalia de futuro, & n. 22.
- 19 Dicitur, omnino, quid importet, & n. seq.
- 20 Obligatio naturalis non oriatur ex contractu omnino nullo, & n. 24.
- 21 Gradibus consanguinitatis, & affinitatis sublati, censentur etiam sublati gradus honestatis.
- 22 Ius civile non potest tollere naturalem consensum, sed tantum illius effectum.
- 23 Matrimonium etiam nullum parit infamiam, ac bigamiam impedimentum.
- 24 Matrimonium de facto contractum à Monacho, producit impedimentum publicæ honestatis.
- 25 Impedimentum publicæ honestatis an obstat in foro conscientie, si matrimonium sit omnino occultum.
- 26 Sponsalia mutuo consensu dissoluta inducunt publicam honestatis impedimentum.

AD AUDIENTIAM. Ex sponsalibus contractis cum consanguinea oriatur publicæ honestatis iustitia. Hoc dicit secundum omnes. Primò narrat factum. Secundò decidit, ibi, sed quoniam.

1 Nota primò ibi, Quod si ille eam habere casu aliquo interveniente non possit. Conditionem à parentibus adjectam in sponsalibus filiorum non efficere sponsalia conditionalia, si modò à filiis purè fuerint contracta; & ita contingit in casu huius textus, quia sponsalia hic fuerunt purè contracta à filio, non autem sub illa conditione, sub qua iuravit prius pater; & ideo inducunt publicam honestatis iustitiam, secundum Abb. hic n. 4. alioquin si conditio in contractu ipso intercessisset, non fuisset orta publica honestas ante eventum conditionis, ut est textus in cap. 1. §. fin. infra eodem lib. 6.

2 Secundò nota ibi, Quidam, &c. quemlibet de populo posse se opponere ne matrimonium contrahatur subsistente legitimo impedimento. Ad hoc cap. final. infra de clandest. despons. & c. Præterea, infra eod. Quinimò innuitur hic, ut hoc casu idem possit esse denunciator, & testis: ad quod facit c. In omni, supra de testib. & hic notant Butr. Abb. & Alex. de Nævo omnes in 1. notab. & Præpos. n. 1. in 2. notab.

3 Ultimò nota ex Decretali, Hoc iure inspecto publicæ honestatis iustitiam oriri etiam ex sponsalibus nulliter contractis cum consanguineis, ut hic est casus secundum Jo. Andr. cum quo concordat Butr. Card. Anchar. Abb. Præpos. & Alex. de Nævo omnes in summario textus: & quamvis littera narrans factum loquatur in fratre, tamen idè est in omnibus consanguineis sponsi usq. ad quartum gradum inclusivè, ad præscriptum cap. Non debet, infra de consanguinit. & affinit. secundum Abb. hic n. 3. & latius dicam infra n. 10. quod locum habet non tantum si sponsalia sint nulla ob impedimentum consanguinitatis, ut in textu, sed etiam nulla

De Sponsal. & Matrim. in c. Ad audientiam.

si nulla sint ex quolibet alio impedimento iuris positivi, puta affinitatis in primo genere, & quarto gradu, vel citiori, frigiditatis, religionis, & huiusmodi: satis est enim ad inducendam publicæ honestatis iustitiam, ut sponsalia sint aliqua de iure naturali, & ficiantur ratione consensus, ut est expressum in d. cap. 1. infra eodem, lib. 6. quo textu approbata fuit opinio Hugonis, & Joann. in cap. Si quis desponsaverit, 27. q. 2. & Innoc. hic post princ. in ver. Implere, qui dicebant Monachum Sacerdotem, frigidum, & consimiles personas contrahendo cum aliqua de facto, impedire omnes eorum consanguineos cum eadem contrahere, ut notatur in d. c. 1. in glo. in ver. Dissolvendum. Quippe in inducendo impedimento iustitiæ sacri Canonis magis respexit ad factum, quam ad ius: oritur enim publica honestas ex communi estimatione, quia inhonestum est, ut quis habeat sponsam consanguinei sui in uxorem: unde nihil mirum si præter impedimentum etiam quod de iure non fortitur effectum, gloss. hic in ver. Habere non potest, Butr. in 3. & 4. not. & n. 10. Abb. nu. 7. Præpos. n. 1. & Alex. de Nævo, n. 9. licet Host. in cap. Non debet, n. 7. de consanguinit. & affinit. libere affirmaverit hoc impedimentum iustitiæ modicum rationis habere: proindeque optaverit illud tolli per Ecclesiam, quod tamen in Concilio Lugdunen. obtineri non potuit, ut ibi refert Jo. Andr. n. 14.

4 Dixi hoc iure inspecto; quia iure novissimo Concilii Trid. inc. 3, sess. 24. de reform. matrim. prorsus sublatum est publicæ honestatis iustitiæ impedimentum ex sponsalibus nullis quacunque ratione: Atque ita non modò cum nullitas oriatur ex defectu consensus, ut in infante, & furioso, quod iure veteri sancitum erat, c. 1. de desponsat. impuber. lib. 6. & d. c. 1. de despons. eod. lib. 6. & ibi notat gloss. in ver. Consensus, Archid. Jo. Andr. Gemin. & omnes: sed etiam cum nullitas oriatur ex quovis alio capite, & ita corrigitur hoc capitulum, & opinio Hugonis, & Joannis, & Innocentii, de qua supra n. 6. Ac præterea hoc impedimentum, ubi sponsalia sunt valida, ex decreto d. c. 3. restitutum est ad primum gradum, cum tamen iure veteri protenderetur usque ad quartum inclusivè, non tantum ubi sponsalia valida erant, sed etiam ubi erant nulla ex alia causa, quam ex defectu consensus, ut firmat gloss. in d. c. 1. in ver. Consanguinitatis, & in ver. Affinitatis, infra eod. lib. 6. & ibi etiam Archid. n. 11. Jo. Andr. n. 4. Anchar. n. 3. Franc. eod. nu. Gemin. in §. Quare, n. 3. Gossred. in Summa, tit. De eo, qui cognovit consanguineam, in fin. Henr. Boich. in cap. Non debet, in fin. de consang. & affinit. Abb. in cap. Iuvenis, n. 4. supra eod. & hic notant Jo. Andr. in fin. reprobandis opinionem Francisci Vercellini, qui dicebat sponsalia nulla impedire solum in primo gradu, cum hic de fratre dicitur, nec alibi de personis secundi gradus, vel ulterioris hoc habeatur expressum, ut sponsalia nulla pariunt impedimentum, inducebat decretalem, Cum apud, infra eod. sed hoc ibi reprobat, secundum Jo. Andr. ubi supra, cum quo transeunt hic Henr. Boich. n. 3. Butr. n. 10. Anchar. n. 1. Abb. num. 3. Alex. de Nævo n. 8. & Præposit. in princ. Stephan. de Gaet. in repetitione, cap. Ad limina, §. q. 1. §. 4. q. 2. §. 3. n. 4. 3. quorum tamen opiniones, ut prædicti, sublatæ sunt à Tridentina Synodo, quia ex sponsalibus nullis ne in primo quidem gradu oriatur iustitia,

Prosp. Fagn. in 4. lib. Decretal.

ex validis verò primum gradum non excedit.

5 Ex facto quæritur est, postea decreto Concilii Tridentini, d. c. 3, sess. 24. de reform. matrim. & Declaratione Pii V. in extravag. Ad Romanum, & stante Declaratione Sac. Congregationis, quod matrimonium non servat formam Concilii contractum non resolvatur in sponsalia de futuro; an ex matrimonio per verba de presenti contra formam à Concilio traditam contracto oriatur impedimentum publicæ honestatis; & quatenus oriatur, an sit restitutum ad primum gradum per decretum Concilii d. c. 3.

6 Ad evidentiam præmittendum est extravagantem Pii V. qua declaratum fuit decretum d. c. 3. habere locum tantummodò in sponsalia de futuro, editam fuisse ex sententia S. Congregationis Concilii: nam proposito dubio, An ex decreto Concilii Trid. sess. 24. c. 3. de reform. matrim. sit sublatum impedimentum publicæ honestatis proveniens ex matrimonio contracto per verba de presenti, non tamen consummato: S. Congregatio censuit non esse sublatum; quia licet tam ex matrimonio contracto per verba de presenti, quam ex ipsis sponsalibus passim à DD. promiscuè deducatur impedimentum publicæ honestatis, Abb. in cap. Sponsam, in princ. de sponsal. Covarr. lib. 4. Decr. par. 6. cap. 2. tamen negari non potest, quin id improprie usurpetur; etenim sponsalia improprie dicuntur, quando matrimonium est contractum per verba de presenti: cum propriè dicantur ante contractum matrimonium, Abb. in rubr. n. 3. & in cap. penult. n. 2. de sponsal. ubi inserta ad statuta odiosa, & qua stulte intelliguntur loquentia de uxore, quæ propriè dicitur contracto matrimonio per verba de presenti, ut non comprehendant sponsam per verba de futuro. At decretum Concilii est correctorium iuris communis; & ideo ejus verba propriè debent intelligi, præcipuè cum ex sponsalibus de presenti oriatur maior honestas, quam ex sponsalibus de futuro, Abb. in d. c. Sponsam, in princ. de sponsal.

7 Atque hoc supposito, & quod matrimonium contractum non servat formam Concilii ex sententia S. Congregationis non resolvatur in sponsalia de futuro.

8 Pro sententia negativa, videlicet nullum ex prædicto matrimonio oriri publicæ honestatis impedimentum, faciunt primò verba Concilii ead. sess. cap. 1. de reform. matrim. ibi, Eos ad se contrahendum omnino inhabiles reddit: si omnino, ergo totaliter, & ad quoscunque effectus, Jo. Andr. in c. Si benefacta, n. 2. in ver. Omnino, de Præben. lib. 6. Felin. in cap. Ex parte, in princ. de offi. Deleg. ergo etiam quoad productionem dicti impedimenti: nam si inde oriretur tale impedimentum, utique non essent omnino inhabiles; & ob id merito S. Congregatio præsertim edidit declarationem.

9 Confirmatur; nam prædicta verba Omnino inhabiles reddit ad se contrahendum, adeo partes inhabiles redduntur, ut ex eorum contractu nedum civilis, sed nec naturalis obligatio oriatur, Felin. in cap. Rodolphus, n. 26. in fin. de rescript. hic autem effectus non potest tolli, nisi etiam tollatur simul naturalis consensus: si enim naturalis duraret consensus, utique subsisteret naturalis obligatio ex eodem procedens, quia posita causa naturali sequi-

tur etiam effectus naturalis, quem non potest auferre civilis, & humana potestas, arg. s. i. *dist. 5. & 18. §. sed naturalis iustit. de iure natur.* nullitas autem matrimonii ex defectu consensu procedens nullum de iure causat tale impedimentum, & hoc nedum in sponsalibus de futuro, c. i. *de sponsal. lib. 6. cap. Accipit, de desponsatione.* sed etiam in matrimonio de presenti procedere deducitur ex dicto cap. *Accipit*, dum etiam loquatur de sponsalibus principaliter, & de contractis cum impuberibus: tamen interferit etiam matrimonium ipsum, & fundat responsum super defectu consensu: ex qua ratione in textu expressa etiam deducitur ex matrimonio irritum propter defectum consensu tale non oriri impedimentum; & hoc in specie docet Hostien. in *summa de sponsal. §. quibus effectus*, ubi quando adest defectus consensus, dicit non oriri huiusmodi impedimentum. Nec dicamus Hostienem loqui de sponsalibus de futuro, quia imò loquitur etiam de matrimonio de presenti, ut patet ex cap. *Dilectum, infra eodem*; quod adducit, iuncta regulā, quā habet dictum Doctoris intelligi secundum legem, quam allegat Butr. in l. *Non solum, §. si liberati, num. 7. ff. de liber. leg. Rom. cons. 211. col. fin. n. 5. vers. Quod ultimum*: si ergo ex eis non oriebatur impedimentum ante Concilium, utique nec postea.

Secundo, idem videtur suaderi posse; nam aut antiquitus hoc impedimentum respectu matrimonii per verba de presenti contracti per se, & principaliter à sacris Canonibus fuerat indutum, aut per quandam concomitantiam ad sponsalia de futuro, ita ut sicut eadem sponsalia tale producant impedimentum, ita etiam matrimonium de presenti. Non primo modo, quia nullibi iure cautum legitur ex matrimonio nulliter contracto per verba de presenti hoc induci impedimentum, cum cap. *Si quis de desponsaverit, & cap. Qui desponsaverit, 27. q. 2. de matrimonio de presenti loqui videantur, & de valido, non autem de invalido sint intelligendi: ergo sequitur ut tantum fuisse inductum secundo modo, ut etiam videtur innuere D. Thom. in 4. *dist. 41. q. vnic. art. 3. q. 3. & ibi Soc. art. 2. ad fin. & Abb. in cap. Sponsam, in princ. 19. de spons.* Quando autem aliquid non per se absoluitur, sed per proportionem ad aliud inductum reperitur, correctio uno, & aliud correctum censetur, arg. eorum quæ in hac materia tradit Abb. in d. cap. *Sponsam, n. 4. infra eodem*, dum vult correctis gradibus consanguinitatis, & affinitatis per cap. *Non debet, de consanguin. & affinit.* esse correctos gradus honestatis impedimenti: sed impedimentum publica honestatis procedens ex sponsalibus quomodo cumque nullis sublatum est per Concilium, d. c. 3. ergo & aliud ad illius similitudinem, ac proportionem inductum, correctum remanet. Nec obstat declaratio extravag. Pii V. quia illa intelligenda est de matrimonio valido per verba de presenti contracto, non autem de invalido, quod cum sit nullum, ut inquit D. Thom. ubi sup., nullum potest producere effectum, vel, ut dicit regula juris, nullum producit impedimentum.*

Tertio adducitur Paludatus relatus à Navarr. c. 22. n. 58. qui asserit ex matrimonio, seu sponsalibus clandestinis invalide contractis tale non oriri impedimentum, sed matrimonium contractum non servata forma Concilii, ind. c. 1. factum est clandestinum: ergo uti tale est nullum, & nullum pro-

ducit publica honestatis impedimentum.

Contrariam sententiam puto veriorē, nempe ex matrimonio sive ex prædicta, sive ex alia causa nullo, præterquam ex defectu consensu oriri de iure publica honestatis impedimentum dirimens usque ad quartum gradum.

Primo, quia de hoc videtur textus in d. c. *Si quis de desponsaverit, & c. §. 2. q. 2. qui de matrimonio de presenti satis manifeste loquuntur: & cum generaliter loquantur, nec subest ratio, quæ cogat distinguere inter matrimonium validum, & invalidum, utique generaliter intelligendi sunt, cap. *Si Romanorum, 1. q. dist. cum sim.* Rationem verò distinguendi nullam subesse inde patet, quia Canones, qui hoc induxerunt impedimentum, non ius, sed factum ipsum considerant, ipsamque externam decentiam, ut patet ex cap. *Iuvenis, supra eodem*, ibi: Propter honestatem Ecclesiæ, quia ipsa conjux illius esse dicitur: ubi Pontifex attendit non quantum valeat matrimonium, sed quid de facto dicatur. Unde quoad materiam nostram impertinens est querere, an matrimonia de iure teneant, vel non. Secus autem est quando adest consensus, quia tunc actus est etiam de iure naturæ nullus: unde non est mirum si tunc non oriatur impedimentum. Et hoc est quod etiam dicit glossa *hic in ver. Habere non potest*, attendi scilicet factum, non ius, ut subius dixi supra n. 7.*

Secundo hoc satis probat text. in presenti. Primo, quia probabile est inter filiam N. & filium I. contractum fuisse matrimonium, dum dicitur post sponsalia, seu promissiones parentum filios postea sponsalia contraxisse. Hæc namque secunda sponsalia debent intelligi de sponsalibus de presenti, non autem de sponsalibus de futuro, quæ antea erant per parentes contracta; sufficiebatque filiis ea rata habere absque eo, quod eadem de novo contraherent actum superfluum faciendo: & tamen dicitur ex illis, licet propter propinquitatem inter eos intercedentem essent nulla, impedimentum honestatis provenisse. Ac præterea etiam filii hic contraxissent sponsalia de futuro, tamen textus in sui ratione probat ex matrimonio de presenti nulliter contracto idem oriri impedimentum: nam Pontifex ad probandum ex his sponsalibus, quæ nulla erant, oriri impedimentum honestatis, adducit scriptum esse, sponsam fratris fratrem habere non posse. Sed hic Scripturæ locus ad quem se refert Pontifex, loquitur de matrimonio de presenti; nam loquitur de uxore: ergo & Pontifex declarat ex matrimonio de presenti oriri impedimentum; alioquin non bene argueret.

Nec obstat si dicatur eundem Scripturæ locum intelligi de matrimonio valido: non autem de invalido: quia imò Pontifex eundem ibi ad suum propositum adducendo, declarat etiam intelligi de matrimonio invalido: alioquin non recte inferret de sponsalibus validis ad invalida, de quibus hic agebatur.

Tertio idem confirmatur ex c. 1. *de sponsal. lib. 6.* inducendo illum textum hoc modo. Canones antiqui supra allegati promiscue dicunt ex sponsalibus, & matrimonio sine copula oriri impedimentum, quod vocatur honestatis, nec distinguunt inter valida, vel invalida sponsalia. Postea autem Bonifacius in d. c. 1. non per modum statutis, sed quod iuris & respondentis, declarat ex sponsalibus

bus nullis (modò adit consensus) oriri dictum impedimentum. Quare ergo non idem est intelligendum de matrimonio de presenti, de quo Bonifacius ibi non loquitur expresse. Fortè quia de hoc non dubitabatur, utpotè quia casus erat minus dubitabilis; & si de matrimonio dubitatum fuisset, idem respondisset.

Quarto, idem videtur factè expresse sensisse glossa, i. in d. c. *Si quis de desponsaverit, 27. q. 2.* dum enim adducit textum in cap. *Super, de bigam. & in l. Quid ergo, §. Cum autem, ff. de hi, qui not. infam. ubi agitur de matrimonio de presenti, sequitur, ut ejus conclusio etiam intelligatur de matrimonio de presenti, sed nulliter contracto. Hoc idem videtur tenere Hostien. ubi supra in d. c. *§. qui sit effectus*, cum quo etiam alii Doctores consentire videntur.*

22. Etstante hac conclusione, cum ex declaratione Pii V. in d. extravag. *ad Romanum* impedimentum publica honestatis procedens ex matrimonio contracto per verba de presenti, etiam post Concilium duret in omnibus casibus, & gradibus, in quibus antea oriebatur (Quandoquidem Concilium corrigi solum ius antiquum respectu impedimenti procedentis ex sponsalibus de futuro) hinc sequitur, ut & modo in casu proposito impedimentum duret nedum usque ad primum, sed & usque ad quartum gradum. Adde dicta extravagans suæ declarationis rationem, quia sumus in materia correctoria, & quia etiam minor ratio subest: nam, ut inquit D. Thom. Soto ubi sup. & Abb. dicto cap. *Sponsam*, maior honestas oritur ex matrimonio, quam ex sponsalibus de futuro.

24. Quibus ita se habentibus, non obstant superius adducta in contrarium: nam quoad primum, verum est tales esse omnino inhabiles ad sic contrahendum, ita ut quidquid faciunt, sit irritum quoad effectum, ut inde aliqua ipsis oriatur obligatio sive civilis, sive naturalis; sed tamen inde non sequitur, quin ex actu, qui sic de iure nullus est, ius deducatur impedimentum, ut probè respondet Abb. *hic in fin. At*

25. cum in argumento subijcitur impediri etiam consensum naturalem, hoc negatur: imò nec potest ius civile hunc naturalem consensum tollere: potest quidem ius ab eo suos iuris effectus auferre, sed non ipsam consensum, sicut nec potest extorquere, si pars noluit; unde cum stante voluntate, seu consensu naturali actus ipse sit aliquis secundum naturam, ut notat post glossa, Gemin. & Franc. in d. cap. 1. *not. 3. de sponsal. lib. 6. & Abb. hic num. 2.* non est mirum si ex actu omnino nullo quidem de iure positivo, aliquo tamen de iure naturæ, tale proveniat impedimentum: Sicut ex matrimonio nullo oritur impedimentum infamiae, & bigamiae, d. cap. *Super, & d. l. Quid ergo*: & confirmatur ex c. *Presbyteris, 27. dist.* ubi Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis, Monachis matrimonia contrahere penitus interdicitur, ita ut eorum matrimonia sint nulla, c. 1. *de voto, lib. 6.* & tamen ex matrimonio de facto per Religiosum contracto, quamvis, & ipse sit inhabilis ad contrahendum, huiusmodi oritur impedimentum, glossa in d. cap. *Si quis de desponsaverit, 27. quest. 2.* & dictum est supra, num. 6. & de sponsalibus habetur in d. cap. 1. *de sponsal. lib. 6.*

26. 27. *Prosp. Fagn. in 4. lib. Decretal.*

Accedit etiam doctrina Abbatis *hic num. 2.* dum dicit ex sponsalibus omnino nullis de iure positivo oriri tamen hoc impedimentum. Et quod dicitur extravagantem Pii V. loqui solum de matrimonio valido, negatur; imò enim generaliter, & cautè loquitur non de matrimonio de presenti, sed de matrimonio contracto per verba, ut aiunt de presenti. Præterea sufficit illa restrictio, dum inquit Concilium solum loqui in sponsalibus de futuro, quale non est matrimonium nulliter contractum per verba de presenti: unde hoc remanet sub prima juris communis dispositione, l. *Commodissime ff. de liber. & postum.*

Ad secundum respondetur negando impedimentum, quod provenit ex matrimonio rato, fuisse inductum per concomitantiam ad sponsalia; quia imò æquè principaliter inducitur; quin etiam quod oritur ex matrimonio potentius est, ut dictum est supra num. 15. & 22.

28. Ad tertium, & ultimum puto Paludatum loqui de matrimonio clandestino, prout importat factum sine testibus, quia cum occultum sit, non est ibi consideretur illud honestatis impedimentum, quod inducitur propter actus externos, & hominum scandalum; & ideo Navarr. asserit illud non obitare in foro conscientie si sit occultum, quod tamen non firmo; & ita resolvi.

29. Rursus ex facto quaesitum est, an post Concilium Tridentinum ex sponsalibus a principio validis, sed postea mutuo consensu dissolutis oriatur impedimentum iustitiæ publicæ honestatis.

Inter modernos variatum est sententiis, ut videre est apud Sanchez de *matrim. lib. 7. dist. 68. n. 21.* & Calro Palao par. 5. *dist. 8. par. 10.* sed in Sac. Congregatione Concilii proposita est hæc facti species.

Alphonfus Ruiz, & Isabella Rodriguez Pacen. dicunt sponsalia per verba de futuro inter se contraxerunt; sed cum antequam se vidissent, aut simul colloquerentur, Isabella gravi morbo correpta fuisset, sit invicè à promissione, & juramento absolventur tunc autem Alphonfus volens matrimonium contrahere cum Maria sorore germana dicit Isabella dubitare, an ex sponsalibus cum Isabella contractis, & mutuo consensu dissolutis, ortum sit publica honestatis impedimentum? Sac. Congregatio cens. sponsalia hæc cum à principio valida fuerint, indutis impedimentum publica honestatis, licet mutuo consensu dissoluta; quia Concilium hoc solum considerat, quod à principio valida sint; & quia à principio valida, deinde dirempta per mortem, id impedimentum inducunt, ita & dissoluta consensu. Et novissime, jubente Sanctissimo Dño Nostro propositum fuit in Sac. Congregatione Concilii, An sponsalibus valide ab initio contractis, deinde mutuo consensu dissolutis, sit sublatum impedimentum iustitiæ publicæ honestatis. Et pluries proposito dubio, ac mature examinato, tandem sub die sexta Julii 1658. Eminentiissimi Patres in antiqua ejusdem Congregationis Isententia consistentes censuerunt non esse sublatum, Cuius senten-

tia una cum rationibus hinc inde deducis, & recentioribus ejusdem Congregationis in hac materia responsis, facta relatione ad Sanctissimum, Sanctitas Sua die 10. ejusdem mensis prædictam Congregationis resolutionem probavit, eandemque iussit in dubium deinceps non revocari.

De Sponsal. & Matrim.

Cap. Sponsam.

S V M M A R I V M.

1 Impedimentum publicæ honestatis oritur inter sponsam, & consanguineos sponsum impediens, & dirimens matrimonium inter eos contrahendum.

2 Et durat usque ad quartum gradum si sponsalia sunt de presenti, licet contracta fuerint non servata formâ Concilii Tridentini.

3 Si vero sponsalia sunt de futuro, & valide contracta, primum gradum non excedunt.

SPONSAM. Inter sponsam, & consanguineos sponsum oritur impedimentum publicæ honestatis impediens, & dirimens matrimonium inter eos contrahendum. Hoc dicit Jo. Andr. cum quo ceteri concordant.

Hoc capitulum si intelligatur de sponsalibus de presenti, non est immutatum à Concilio Tridentino in c. 3. sess. 24. de reformat. matrim. & durat impedimentum iustitiæ usque ad quartum gradum inclusive; tum quia Concilium loquitur de sponsalibus quorum appellatione ex proprietate vocabuli non veniunt sponsalia de presenti; tum quia licet ex matrimonio non consummato non oriatur affinitas, tamen hoc est fortius impedimentum, quam illud quod oritur ex sponsalibus de futuro, & ideo non comprehenditur in d. c. 3. sed remanet in dispositione juris communis, etiam si matrimonium fuerit contractum non servata formâ à Concilio Tridentino præscripta, ut ex sententia S. Congreg. Cardinalium ejusdem Concilii interpretum plenè adnotavi in cap. Ad audientiam, à n. 11. usque in fin. supra eodem.

Sed si Decretalis intelligatur in sponsalibus de futuro, impedimentum publicæ honestatis iustitiæ ex illis proveniens restrictum est per d. c. 3. ad primum gradum, si sponsalia sunt valida; si vero sint nulla, etiam ex alia causa, quam ex defectu consensu prorsus sublatum est, ut dixi in d. cap. Ad audientiam, ubi plenè videas: & adde quod in proposito scripsi in c. Non debet, in 20. n. 2. in fin. & in cap. final. n. 56. infra de consang. & affinit.

De Sponsalibus, & Matrim.

Cap. Sponsam.

S V M M A R I V M.

1 Vrans cum aliqua contrahere, si non subest impedimentum per censuram Ecclesiasticam con-

trahere compellitur.

2 Etiam post Concilium Tridentinum, quod de sponsalibus nihil statuit.

3 Sponsalia jurata non impediunt, quominus sponsa possit Religionem ingredi, & proficisci.

4 Sponsalia impuberum doli capacium firmantur jramento.

EX LITTERIS, il secundo. Qui juravit cum aliqua contrahere, si non subest impedimentum, per censuram Ecclesiasticam contrahere compellitur: hoc dicit secundum omnes. Primum ponit casum narratum. Secundo committit illius diffinitionem, ibi. Quia igitur.

Dubitatum fuit in quodam casu Mediolanensi, an sponsus, qui per verba de futuro promiserat mulierem uxorem ducere solis testibus adhibitis sine Parocho, esset compellendus ad contrahendum matrimonium, & an oblatet, cap. 1. sess. 24. Tridentini Concilii de reformat. matrim.

Sacra Congregatio Concilii censuit Concilium non comprehendere hunc casum, cum de sponsalibus nihil statuerit, & per consequens non fuisse dispositionem, cap. Ex litteris, il secundo, de sponsalibus Gregorius tamen XIII. opinionem, quod sponsalia jurata omnino cogantur sponsi adimplere, juxta cap. Ex litteris: limitavit in quodam casu Comenli, ut non procedat quando mulier fuerit Monialis professa: si enim matrimonium per verba de presenti contractum non impedit quin mulier ingrediatur monasterium, & profiteatur, cap. Ex publico de convers. conjugat. multò minus sponsalia de futuro, & jurata, quæ minus sunt quam matrimonium.

In glossa 2. ibi. Si sint doli capaces, nota bene hanc glossam juncto textui in ver. Impubescentes: quod sponsalia impuberum firmantur jramento, ita ut facti puberes sint compellendi per censuras ecclesiasticas ad contrahendum per verba de presenti, dummodo tamen tempore sponsaliorum essent doli capaces, ut in c. 1. de delict. pueri. quod nota ad deplorationem Authen. Sacramenta puberum, ubi Bart. n. 9. C. Si adversus vendit. & ita hic firmant glossam prædictam leg. Holtin ver. Jurate, Jo. Andr. n. 3. Butr. n. 10. Anchar. n. 3. Abb. n. 6. Alex. de Nave num. 15. Prapoli. num. 2. in fin. & in cap. De illis il primo, de sponsalibus impuberum glossam in ver. Inductio, Jo. Andr. & Anchar. num. 4. Abb. num. 6. Alex. de Nave num. 13. Prapoli. num. 1. Covarr. in 4. Decretal. par. 1. cap. 5. §. 1. num. 3. Non obstant textus in cap. Parvuli, & cap. Pueri, 22. q. 5. quoniam ibi idcirco puer jurare prohibetur, quia præstatur juramentum circa effectum, cujus puer erat capax, nempe circa effectum testimonii ferendi, ut hic innuitur in glossa 2. & hanc solutionem dicit esse veram, & communem Prapoli. n. 4. in fin.

De Sponsalibus, & Matrim.

Cap. Non est vobis.

S V M M A R I V M.

1 Excommunicatus, & denunciatus, an possit absolvere penitentes in articulo mortis, & n. segg. usque in finem.

2 Congregationis Concilii Tridentini declaratio.

3 Tridentinum Concilium sess. 14. de Sacr. Penit. de casuum reservat. c. 7. refertur, & expenditur.

4 Lex vel Canon debet intelligi ut conveniat Rubricæ.

5 Verba universalis restringuntur ad habiles.

6 Vticum, & Extrema Unctio ministrari nequeunt à Sacerdote excommunicato, & præciso.

7 Baptismus in necessitate potest recipi etiam ab hæretico, & excommunicato, & n. 13.

8 Sacerdos non approbatus potest absolvere penitentes in articulo mortis.

9 Penitentia non est morientibus deneganda.

10 Absolutio sacramentalis Sacerdotis est actus judicialis.

11 Excommunicatus nec judicare potest, nec quemquam solvere, vel ligare.

12 Excommunicatio est jurisdictionis privatio.

NON EST VOBIS. Summat, & dividitur, ut per Jo. Andr. In glossa in verb. Baptismus parvulorum.

1 **Q**UERO, Utrum Sacerdos excommunicatus, & denunciatus possit absolvere penitentes in articulo mortis constitutos.

Hæc questio proponitur in articulo necessitatis, id est cum non adest alius Sacerdos, qui morientem reconciliat, quam excommunicatus, & denunciatus. Et in casu hujus necessitatis edita fuit declaratio à Sac. Congregatione Cardinalium Tridentini Concilii interpretum, in hæc verba:

2 Episcopus Valentiniensis petit declarari, utrum penitentes in articulo mortis constitutos possit in casibus reservatis absolvere quilibet Sacerdos, etiam excommunicatus, & denunciatus, ut tenuit Navarrus de Regula Confessariorum, cap. 27. num. 272. vers. Quod per eadem verba, fol. 551.

Congregatio Generalis, Mogon. Alciat. Senonen. M. Alt. Alban. Si Sixti censuit non posse. Quia communis opinio videtur illa quod tales excommunicati non possint etiam in hoc casu necessitatis, Magist. sent. in 4. dist. 29. S. Thomas in 3. p. quest. 82. art. 7. ad secundum, & in 4. sent. dist. 19. quest. 1. art. 2. quest. 2. ad 3. Durand. in 4. dist. 19. quest. 2. num. 17. in respons. ad 4. Capre. in 4. dist. 19. quest. 1. art. 3. Turrecrem. in cap. 1. num. 2. de Penit. dist. 6. S. Ant. in 9. par. tit. 14. cap. 19. §. Quindecima conditio. Bacchon. in 4. dist. 15. quest. 2. art. 2. Scot. in 4. dist. 19. quest. unica, art. 4. Riccard. in 4. dist. 18. art. 9. quest. 3. Alex. de Aleo. in 4. p.

quest. 20. memb. 8. art. 2. Navarrus in Manuali cap. 26. num. 26. Facit, cap. Audivimus, 24. qu. 1. Abbas in cap. Cum Clerici, de Ordin. ab Episc. qui renunt. Decius in l. More, ff. de jurisdictione omnium iud. licet contra teneant Paludanus, Sylvest. & Sor. Nec obstat cap. 7. de casuum reservatione, quia debet intelligi de omnibus Sacerdotibus in unitate Ecclesiæ viventibus, referendumque ad eos Sacerdotes, de quibus eodem cap. 7. in prima, & secunda parte agitur, qui habent vel ordinariam, vel delegatam potestatem. Hactenus verba declarationis.

Sed nihilominus DD. nolite ætatis contrariam opinionem frequentius secuti sunt, forte quia declarationis prædictæ notitiam non habuerunt, vel quia opinati sunt hanc controverfiam fuisse decisam à Tridentina Synodo in d. cap. 7. Verum quia res longe aliter se habet, operæpretium erit ante oculos subjicere integrum Decretum Concilii, & illius verba diligenter expendere, quæ sunt hujusmodi.

De Sacramento Penitentia sess. 14. De casuum reservatione. CAP. VII.

3 **Q**Uoniam igitur natura, & ratio judicii illud exposcit, ut sententia in subditos dumtaxat feratur, persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, & verissimum esse Synodus hæc confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut subdelegatam non habet jurisdictionem. Magnopere verò ad Christiani populi disciplinam pertinere SS. PP. Nostros vilius est, ut atrociora quadam, & graviora crimina non à quibusvis, sed à summis dumtaxat Sacerdotibus absolventur. Unde merito Pontifices Maximi pro supremâ potestate sibi in Ecclesia universa tradita, causas aliquas criminum graviores sibi potuerunt peculiari judicio reservare. Neque dubitandum est, quando omnia quæ à Deo sunt, ordinata sunt, quin hoc idem Episcopis omnibus, in sua cuique diocesi, in adificationem tamen, non in destructionem, liceat pro illis in subditis tradita supra reliquis inferioribus Sacerdotibus autoritate. Præsertim quoad illa, quibus excommunicationis censura annexa est. Hanc autem delictorum reservationem consonum est Divinæ authoritati non tantum in extrema politia, sed etiam coram Deo vim habere. Verumtamen pie admodum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis; atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet penitentes à quibusvis peccatis, & censuris absolvere possunt. Extra quem articulum Sacerdotes cum nihil possint in casibus reservatis, id unum penitentibus perscrutari nituntur, ut ad superiores, & legitimos iudices pro beneficio absolutionis, accedant. (Hæc ibi.)

Hoc decretum tres habet partes. In prima generaliter definit ad validitatem absolutionis necessarium requiri, ut Sacerdos habeat jurisdictionem ordinariam, vel delegatam in peni-

penitentem. In secunda ibi, *Magnopere*, docet expedire ut generalis hæc jurisdictione limitetur, & restringatur mediante casuum reservatione: ita ut a quibusdam gravioribus criminibus non indifferenter Sacerdotes omnes absolvant, sed summi tantum Sacerdotes, id est Papa in universa Ecclesia, & Episcopi in sua quisque diocesi. In tertia ibi, *Veruntamen*, declarat nullam esse reservationem in articulo mortis, & sublata differentia quam posuit inter inferiores, & summos Sacerdotes, & inter casus reservatos, & non reservatos, docet Sacerdotes omnes in mortis articulo posse absolvere quoslibet penitentes à quibusvis peccatis, & censuris. Unde sensus Concilii est. Nulla est absolutio, si Sacerdos jurisdictionem non habeat in penitentem. Hanc autem jurisdictionem non habent Sacerdotes inferiores in casibus quos summi Sacerdotes sibi reservant. Veruntamen ne hac ipsa occasione (id est reservationis casuum) aliquis pereat, nulla est reservatio in articulo mortis; atque ideo omnes Sacerdotes, scilicet tam non reservatis, quam reservatis.

Quo sensu evidenter patet Concilium in illis verbis omnes Sacerdotes nihil egisse, ac ne cogitasse quidem de Sacerdotibus ab unitate Ecclesie præcisi; sed voluisse tantum includere Sacerdotes illos de quibus egerat in prima, & secunda parte illius decreti, qui habent vel ordinariam, vel delegatam jurisdictionem, & sic vivunt in unitate Ecclesie, ut dicitur in declaratione Congregationis. Imò dum Concilium ibi subdit, extra mortis articulum Sacerdotes nihil posse in casibus reservatis, aperte ostendit se ibi non loqui de excommunicatis, quia extra dictum articulum omnes conveniunt, excommunicatos nihil posse etiam in casibus non reservatis. Rursus dum postea subiungit, ut in casibus reservatis id unum penitentibus persuadere nitantur, ut ad superiores, & legitimos iudices pro beneficio absolutionis accedant; & similiter aperte excludit Sacerdotes excommunicatos, quia talibus nullo modo convenire potest talis persuasio, cum sint prorsus separati à communione fidelium. Qui intellectus validissime confirmari potest considerationibus infra scriptis, quarum

4 Prima deducitur ex Rubrica, & titulo, quod PP. præfixerunt eidem decreto, videlicet de casuum reservatione: ex hac enim inscriptione Concilium ostendit in corpore illius decreti non fuisse intentionis sue agere de jurisdictione Sacerdotum, nisi in ordine ad reservationem: Lex enim vel Canon debet intelligi, ut conveniat Rubricæ, vel titulo, sub quo ponitur. Imperator, & ibi Bartolus, *ff. de in diem addit. Abbas* in cap. *Inter alia, circa finem de immunitate Ecclesiarum*; ac proinde noluit agere de præcis, quia tales non prohibentur absolvi ex vi reservationis, sed quia ab Ecclesia privati sunt usu clavium, & redditi

prorsus inhabiles ad jurisdictionem exercendam, cap. *Miramur*, c. *Audivimus*, c. *Ant*, & cap. *seq. 2. q. 1. alioquin* egisset de materia extranea, & ad titulum non pertinente.

Secunda consideratio sumitur ex eo, quod Concilium in prædicto decreto cum declarat in articulo mortis nullam esse reservationem, & ideo omnes Sacerdotes absolvi posse, dicit in eadem Ecclesia Dei id custoditum semper fuisse. Ergo manifestum est in ea parte Decreti Concilium non egisse de Sacerdotibus præcis, quia minimè fuit semper custoditum in Ecclesia ut tales possent absolvi in articulo mortis. Imò ante Concilium communis opinio erat, quod non possent etiam in hoc casu necessitatis, ut dicitur in decisione Congregationis Concilii: Male igitur PP. dixissent custoditum semper fuisse in Ecclesia, ut Sacerdotes præcis possent absolvi in articulo necessitatis, cum summi Theologi ad illa usque tempora frequentiori calculo oppositam sententiam docuissent, præsertim ponderando adverbium illud *semper*, quod ostendit de jurisdictione Sacerdotum in casu Concilii nullo unquam tempore fuisse dubitatum in Ecclesia Catholica, sed inconcussè custoditum, & observatum fuisse, ut omnes possent absolvi, ad text. in l. 1. cum glossa in ver. *semper*, ff. *sol. Matrim.* cum simil. Et tamen de præcis non modo erat dubium an possent, sed communis opinio erat negativa. Igitur necesse est fateri sanctam Synodum eo loci nequaquam egisse de Sacerdotibus excommunicatis, & denunciatis.

Tertia consideratio inde deducitur, quod mos PP. in Tridentina Synodo nunquam fuit diffinire controversias quas DD. Catholici, præsertim insignes, habebant inter se, sed tantum illas, que agitantur inter Catholicos, & hæreticos, ut accurate observat D. Cardinalis Pallavicinus in sua præclara *historia Conc. Trident.* De potestate autem Sacerdotis publice excommunicati ad absolvendum in articulo mortis, nulla erat controversia, nisi inter Catholicos; & opinio negativa erat communis. Ergo non est verisimile ut Concilium voluerit eam dirimere, cap. *Contra morem* 100. diff.

Quarta consideratio est, quia opinio hæc negativa erat D. Thomæ, cujus doctrinam tanti semper fecit S. Synodus, ut illi innixa gravissimas quæstiones, & controversias definierit. Non est igitur credendum PP. in eo Decreto voluisse quicquam docere contra sententiam Doctoris Angelici, cum præsertim illa esset communis Theologorum, & Canonistarum, tam inspecto Authorum numero, quam pondere.

Quinta consideratio est, quod inter Cardinales Congregationis Concilii, in qua edita fuit declaratio superior relata, Caput fuit Jo. Cardinalis Moronus, qui paulò antè fuerat Legatus Apostolicus in Concilio, & cujus directione in eo cuncta agebantur. Unde si PP. Concilii in Decreto de Casuum reservatione voluissent includere etiam Sacerdotes excommunicatos, & denunciatos, professè idem

Cardi-

De Sponsal. & Matrim. c. Non est vobis.

Cardinalis non consensisset, ut fieret contraria declaratio, quin potius reclamasset, & resolutionem facile impedivisset. Quod cum non fecerit, immò consenserit declarationi, fateri oportet non fuisse intentionis PP. in eo decreto comprehendere præcisos.

Ad hæc Gregorius XIII. ut Episcopus Vastanus similiter interfuerat Synodo una cum Cardin. Morono, & probè noverat ea, quæ ibi gesta fuerant. Quare audita Congregationis sententia certè non permisset eam publicari, si PP. in Concilio contrarium sensum habuissent. Et quamvis ex libris publicis Congregationis non appareat hanc decisionem fuisse relata Gregorio, hoc tamen in dubium revocari non potest, tum quia gravitas materie id exoptebat, tum quia in Congregatione illa præfens fuit Philippus Boncompagnus Cardinalis S. Sixti Gregorii Nepos, tum quia Pius V. decreverat, ut Congregatio decideret articulos quos claros existimaret, dubios verò ad sanctitatem suam deferret, tum denique quia mos Congregationis semper fuit referre ad Sanctissimum omnes declarationes super novis dubiis antè non decisis, licet de hac relatione non consueverit fieri mentio in libris Congregationis, nisi raro, & ex aliqua causa, veluti cum vota Cardinalium erant varia, & discrepantia; & ego ipse ita observavi per multos annos, quibus fui illius Congregationis à Secretis.

Dèdum ex actis Concilii non apparet verbum ullum factum fuisse de hoc articulo, An Sacerdos præcis sit minister Sacramenti Penitentiae in articulo necessitatis; & tamen cum hæc controversia esset valde insignis, non fuisset terminata nisi prævio tractatu, & examinatione.

Concludendum est igitur, Decretum illud Concilii de casuum reservatione ad Sacerdotes præcisos non pertinere. Atque ita corruit primum, & principale fundamentum, quod à Neotericis constituitur in verbis generalibus Concilii. Unde non rectè Navatrus, qui in manuali anni 1575. cap. 26. num. 26. tenuerat sententiam Divi Thomæ, postea in alia editione, & in regula Confessariorum, cap. 27. n. 272. vers. *quod per eadem verba* recessit à prima opinione, innixus generalitati verborum Concilii. Quandoquidem verba illa, omnes Sacerdotes restringuntur ad subiectam materiam reservationis. Item restringuntur ad Sacerdotes habiles, & capaces jurisdictionis, quales non sunt præcis ab unitate Ecclesie. Item restringuntur ut non includant casum in quo specialis mentio requiritur, & in quo reperitur peculiaris repugnantia; prout his modis DD. nostri passim limitant regulam desumptam ex l. *lulianum*, ff. *de leg. 3.* & cap. *Si Romanorum*, c. 9. diffin. id est, qui omne dicit, nihil excludit. Et in specie quod verbum, omnes, restringatur ad personas habiles, etiam agatur de favore publico, probat text. irrefragabilis, in l. in Provinciali, §. *fin.* juncta l. *seq. ff. de operi novi nuntiatione*. Nam text. dicit, Omnes cives opus novum nuntiare possunt, & in l. *seq.* redditur ratio, quia Reipublica interest

quamplurimos ad defendendam suam causam admitti. Et tamen verba illa, omnes cives, restringuntur ad habiles, & idoneos, ut ibi notat gloss. in verb. *Omnes cives*; unde pupillus, & mulier non admittuntur, l. *de pupillo*, ff. *eodem*, & l. *Mulier*, ff. *de popul. acti*: ad idem est gloss. notabilis, in l. 1. c. *de Sacri Ecclesie*. Nam cum text. favore publico, & animæ disponat, ut habeat unusquisque licentiam relinquendi Ecclesie, glossa prima exponit illud verbum, unusquisque, id est habilis ad testandum. Et illam gloss. ad hoc quotidie allegamus, ut inquit Baldus ibi, num. 7. & quamvis Bart. in 2. l. *ed.* num. 11. contra omnes intelligat, unusquisque, etiam inhabilis, tamen Bald. ibi repet. in 2. 3. & 20. col. multum redarguit ejus intellectum, & dicit omnes tenere cum gloss. excepto illo Saturnino Bart. & quod opinio ejus est truita, & rationes ejus sunt ambages. Eumque similiter reprehendit Salyc. ibidem in 6. col. & quinque seq. & Angel. conf. 233. incip. *Posito pro constanti in penult. col.* ubi ait opinionem illam Bart. esse reprobam ubique, & in judiciis, & in scholis. Omnis enim dispositio intelligitur de habili, textus est in l. *Per gradatim*, §. *Et si leg. ff. de munet. & honor.* & ideo personæ prohibite lege, moribus, vel natura incapaces, non includuntur, Bald. conf. 207. *Quæstio est, spiritus*, num. 3. vers. *Sic igitur*, lib. 2. Angel. conf. 110. *Sanctissima*, num. 3. Anchar. in cap. *Vbi periculum*, §. *Vbi periculum*, lib. 6. Non igitur mirum si verba illa Concilii omnes Sacerdotes sint restringenda ad habiles, ita ut minimè includant excommunicatos, & præcisos.

Videamus nunc quanti sint ponderis reliqua fundamenta hujus sententiae affirmativæ. Et quidem secundo loco illius Auctores ratiocinantur, credendum non esse Ecclesiam voluisse deferere penitentes in extrema illa necessitate constitutos, sed potius tanquam piam matrem voluisse illis succurrere hoc salutari præsidio habilitando Sacerdotes etiam præcisos ad absolvendum, quinimò contendunt Ecclesiam ex lege charitatis non potuisse hoc prætermittere, ne aliquis pereat. Quæ est ratio expressa in d. cap. 7. de casuum reservatione.

Cæterum responderi potest substantialia Sacramentorum nequaquam sunt posse ex his verisimilitudinibus, & præsumptionibus; oportet enim ostendere Canonem, per quem Ecclesia sic constituerit; alioquin si liceret ita ratiocinari, utique liceret etiam affirmare non esse verisimile, ut Deus in extremo necessitatis periculo noluerit absolutionis beneficium impendi posse etiam à simplici clerico, quinimò & à laico, ut nonnulli temerè opinati sunt, quos refellit gloss. communis, in cap. *Pastoralis*, §. *Præterea*, in vers. *Præterquam in mortis*, in fine de Offic. Ordin. & uberius Sotus in 4. sent. diffin. 18. quæst. 4. art. 1. Item liceret affirmare Ecclesiam ex lege charitatis debuisse statuire, ut positus in extremis recipere posset viaticum, & extremam unctionem à Sacerdote etiam excommunicato, & hæretico; nam & hæc Sacramenta gratiam justificationis conferunt

ferunt, & remittunt peccata, ut definitur à Concilio Tridentino sess. 7. de Sacramento in genere, can. 7. & 8. & sess. 14. de Sacram. Extrem. Unct. can. 2. Est tamen nullus ex Catholicis ausus est id affirmare, ut per Divum Thomam in 4. dist. 19. quest. 1. art. 2. q. 2. ad tertium, & memorabile exemplum habemus de Rege Ermenegildo, qui jussu Patris occisus est, eo quod noluerit sacram Communionem recipere de manu Episcopi Arriani, ut refertur, in cap. Capit. 2. 4. quest. 1. etenim hæc duo, scilicet Viaticum, & extrema Unctio non sunt Sacramenta necessitatis, gloss. in cap. Quod in te, in vers. viderimus de penit. & remiss. & notant omnes in hoc cap. Non est rubus. Sicut igitur post Baptismum lapsus Christus Dominus noluit præbere remedium adeo universale, sicut præbuit pro consequenda venia ante Baptismum, cum in hoc voluerit sufficere quemcunque ministrum, in illo autem noluit posse alium adhiberi, quam characterē Sacerdotali insignitum, nullo excepto necessitatis casu: ita Ecclesia imitationem Christi potuit non adeo indulgere lapsis post Baptismum, ut voluerit eos in articulo mortis posse iustificari per absolutionem eis conferendam à Sacerdotibus etiam præcis, & excommunicatis, arg. cap. Significasti, in prin. de elect. Adde hunc casum in quo non reperitur alius Sacerdos qui possit morientem absolvere, quam nominatim excommunicatis, & denunciatis esse rarissimum, ut propterea minime oportuerit Ecclesiam condere legem pro casu qui fortè in centum annis vix posset contingere; nam ex illis quæ forte uno aliquo casu accidere possunt iuran non constituitur, l. Ex tu. & l. Quoniam, ff. de legibus.

7 Tercio loco Authores sententiæ affirmativæ rationantur sic: Baptismus in extrema necessitate potest recipi etiam ab hæretico, & excommunicato, c. Præter, §. Verum, 32. dist. cap. Si quem forte, 24. q. 1. ergo & penitentia, quia Baptismus parvulorum, & penitentia morientium sunt Sacramenta necessitatis secundum gloss. hic in ver. Baptismus parvulorum, Unde in rubro, & in summa d. c. Si quem forte, sic legitur. In extremo positus etiam ab hæretico penitentiam accipere valet: nam quod non est illicitum, necessitas facit licitum, cap. Quod non est, de reg. jur.

Huic argumento respondet S. Thomas in 3. parte, quest. 82. art. 7. ad secundum, his verbis: Ad secundum dicendum quod solus Baptismus permittitur esse rati hæreticis, & schismaticis, quia possunt licite baptizare in articulo necessitatis. In nullo autem casu licite possunt Eucharistiam conferre, vel alia Sacramenta conferre. Et in 4. sent. dist. 19. q. 1. art. 2. q. 2. ad tertium, ubi exponens locum Augustini sic ait. Vel potest dici quod membra Columbe nominat omnes ab Ecclesia non præcis, qui enim ab eis Sacramenta recipiunt, gratiam consequuntur, non autem qui recipiunt ab illis, qui sunt ab Ecclesia præcis, quia hoc ipso peccant excepto Baptismo, quem in casu necessitatis licet etiam ab excommunicato recipere. Hæc verba Divi

Thomæ, quæ sunt adeo clara, ut in alium sensum detorqueri non possunt. Gloss. vero dum dixit in articulo necessitatis recipi posse penitentiam à Sacerdote etiam hæretico, communiter reprobat, ut hic testatur Præpositus num. 10 & Covarruvias in cap. Alma Mater, in relect. om. prioris partis §. 6. num. 8. concl. 3. de sent. excomm. & contrarium tenuit gloss. in d. cap. Præter, §. Verum in ver. Vel communione, 32. dist. quam dicit variorem Abbas hic num. 9. & text. in d. cap. Si quem forte, 24. q. 1. non loquitur de penitentia, ut male dicitur in rubro, sed de Baptismo. Penitentia igitur non est tantæ necessitatis, ut debeat suscipi etiam de manu hæretici, & excommunicati, sicut Baptismus qui requiritur ad salutem ex necessitate mediæ, cap. Firmissime de cons. dist. 4. cum concord. At si oris confessio in articulo mortis prætermittitur, non nocet, cap. Quem penitet, de penit. dist. 1. & notat gloss. in cap. Pastoralis, §. Præterea, in vers. Præter quam in morte, de off. Ord. & Abbas hic n. 9. potest enim moriens Divinâ gratiâ adjuvatus elicere actum contritionis cum Sacramenti voto, & iustificatur, ut definitur à Tridentina Synodo de iustificatione, sess. 6. de Lapsis, & eorum reparatione, cap. 14. & de Sacramento Penit. sess. 14. de Contrit. c. 4.

8 Quarto arguunt sic: Si Sacerdos excommunicatus, & denunciatus ex defectu jurisdictionis non possit absolvere penitentem in articulo mortis, sequeretur ut nec eum posset absolvere Sacerdos ad confessiones audientis ab Ordinatione non approbatus: nam & hic caret jurisdictione sine qua nullus momenti est absolutio, ut habetur in d. c. 7. de casuum reservatione, & in c. 15. §. 23. Consequens autem est absurdum, quia in casu necessitatis Sacerdos non approbatus efficitur proprius, & potest absolvere non datâ copâ alterius Sacerdotis non approbati, ut in Concilio Carthaginensi c. 13. relato in c. Presbyter, 26. q. 6. & alias censuit Congregatio Concilii, & contrarium asserere esset error intolerabilis, ut dicunt Theologi.

Sed hoc argumentum in oppositum retorquetur; quia idcirco Sacerdos non approbatus potest absolvere in articulo mortis, quia Ecclesia in tali casu necessitatis ei expresse concedit jurisdictionem, ut in d. c. Presbyter. At nullibi apparet Ecclesiam hoc fecisse in Sacerdote excommunicato, & denunciato: ergo in hoc casu censetur noluisse, c. 2. de translat. Episcop. cum præsertim multiplex sit differentia inter utrumque casum: nam excommunicatus cum sit separatus à Corpore Christi, caret jurisdictione ex vi nō modo privationis, sed etiam positiva incapacitatis, ut patet infra in solutione questionis: non approbatus vero est in unitate Ecclesiæ, & jurisdictionis capax, ut in d. c. Presbyter, & in c. 15. §. 23. Præterea si teneamus opinionem multorum Theologorum quod quilibet Sacerdos non præcis, nec excommunicatus accipiat à Christo potestatem universalem à peccatis absolvendi, nisi in quantum ei limitatur ab Ecclesia, ut innuitur in d. cap. 15. §. 23. Hinc sequitur ut dum po-

Hea

Hea Ecclesia eam limitat, & restringit ad peccata in Confessione prolata, & hæc dici possit species reservationis. Sed & si teneamus aliam opinionem, quod jurisdictionem conferatur cuilibet Sacerdoti ab Ecclesia per actum positivum: similiter hinc sequitur, ut dum eam confert limitate quoad peccata prolata in Confessione, sit species reservationis quoad reliqua jurisdictionem non conferre. Argumento, cap. Nuper, infra de sententia excommunicationis. Unde semper verum erit, cuilibet Sacerdoti non approbato ablatam esse jurisdictionem ex vi reservationis. At secus est in Sacerdote præciso, & excommunicato, quia ei adempta est jurisdictionem non ex vi reservationis, sed ex vi privationis, & positiva incapacitatis ut proxime dictum est. Præterea rarissime accidit, ut in articulo mortis non addit alius Sacerdos, quam excommunicatus, & denunciatus; ac frequentissimum est ut addit solus Sacerdos non approbatus. Unde esset intolerabilis error, si Ecclesia non succurrisset morienti in hoc secundo casu: non sic in primo argumento, l. Iura cum tribus seq. ff. de leg.

9 Ultimo loco allerunt, sacros Canones passim clamare, morientibus penitentiam non esse denegandam, cap. Si quid de corpore, cum septem cap. seq. 26. quest. 1. Quod in te, de penitentia, & remissione. Unde Cælestinus Papa: Agnovimus, inquit, Penitentiam morientibus denegari, nec illorum desiderii annui, qui obitus sui tempore, hoc animæ suæ cupiunt remedio subveniri. Horremus, fateor, tantæ impietatis aliquid inveniri, ut de Dei bonitate desperet, quasi non possit ad se quovis tempore concurrenti succurrere, & periclitantem sub onere peccatorum hominem redimere, quo se expediri desiderat, & liberari. Quid hoc, rogo, aliud est, quam morienti mortem addere, ejusque animam suâ crudelitate, ne absoluta esse possit, occidere? Refertur in cap. Agnovimus, eadem causa, & questio.

Verum ad hoc facilis est responsio, quia fatemur morientibus non esse denegandam, imò concedendam penitentiam, sed dicimus concedendam esse à ministris in unitate Ecclesiæ viventibus, non autem ab excommunicatis, & præcis, sacri enim Canones in hoc supponunt terminos habiles, & capacitatem in ministro, ut cap. 1. de penit. dist. 6.

10 Quamobrem suppletis fundamentis istius opinionis, non videtur recedendum à sententia Divi Thomæ, & declaratione Congregationis Concilii; nituntur enim ratione illa validissima, quod absolutio sacramentalis Sacerdotis est actus judicialis, cap. Verbum Dei, de penit. dist. 1. & hoc est de fide ut in Concilio Tridentino sess. 14. de sacram. Penit. Can. 9. Ratio autem iudicii exposcit, ut sententia in subditos dumtaxat feratur, ac proinde nullius momenti sit absolutio; quam profert Sacerdos non habens jurisdictionem in penitentem, ut legitur in d. cap. 7. de casuum reservatione.

11 ne. At excommunicatus, & denunciatus cum sit separatus à Corpore Christi, & traditus Sa-

thanae, cap. Omnis Christianus, & cap. Nihil, l. 1. quest. 3. & à consortio totius Christianitatis eliminatus, ut dicitur, in cap. Canonica, in fin. ead. causa, & quest. Profectio nec ullos habet subditos, nec potestatem aliquam jurisdictionis: ideoque nec judicare potest, nec quenkam solvere vel ligare, ut cap. Audivimus, cap. Ait, cap. Apertè, & cap. Miramur, 24. q. 1. c. 1. de supplen. neglig. Prælat lib. 6. cap. 1. & ibi gloss. fin. de 12 Off. Vic. & cap. Si uer, cum gloss. in ver. Excommunicari de off. deleg. eodem lib. usus enim jurisdictionis est in comparatione ad alium hominem, & ideo cum omnis excommunicatus à communione fidelium separatur, quilibet excommunicatus usus jurisdictionis privatur; unde excommunicatio est jurisdictionis privatio, quæ sunt præcis verba Divi Thomæ in 4. dist. 18. quest. 2. art. 2. quest. 3. in corp. Nec valet si dicas. Ecclesiam tribuere jurisdictionem excommunicato in articulo mortis. Hoc enim gratis asseritur, quia nullus Canon allegatur, nec allegari potest, in quo id cautum reperitur, & quando Ecclesia voluit conferre jurisdictionem in articulo necessitatis, hoc expresse, ut fecit in Sacerdote non expulso ad confessiones audiendas, in cap. Presbyter, 26. q. 6. in extravag. inter cunctas, §. Incendiarii, de privileg. & in extravag. 1. Decernimus, de sententia excommunicationis, & in calibus reservatis, ut in cap. Frater noster, 16. q. 1. in cap. Pastoralis, §. Præterea, de off. Ordin. cum concord. & in d. cap. 7. de casuum reservatione. Quod cum non fecerit in excommunicato, & præciso, censetur noluisse.

13 arg. l. Unica, §. Sin autem ad defunctum, cod. de ead. tollent. solus enim Baptismus reperitur permissus licite ministrari ab excommunicato, & hæretico in articulo necessitatis, ut in d. c. cap. Si quem forte, 24. q. 1. & in cap. Præter, §. Verum, 32. dist. & in cap. Arianos, 1. q. 1. ibi; ideoque talibus solus Baptismus ratus esse permittitur; dictio enim illa taxativa, solus, est exclusiva, & prohibitiva aliorum Sacramentorum, l. 2. ff. de usu, & habit. l. Hu salum, ff. de condit. indeb. l. Eun. qui, §. Mulier ff. de iur. jurando, & notat Bald. in conf. 34. in questione qua vertitur num. 2. lib. 3. Quod si Ecclesia voluisset idem statuere de penitentia, quod de Baptismo expresse, & de penitentia poterat expresse, ut in simili arguit Pontifex in cap. Inter corporalia, §. Unde sic, de translatione Episcopi, quod igitur de Baptismo conceditur, de Penitentia negatur, l. Cunctis legatum, ff. de condit. & demonstrat. cum similibus, & declarat S. Thomas in locis supra relatis sub num. 7. & Can. in hoc cap. Cui præsertim inter hæc Sacra. dispar sit ratio, ut plurius dictum est.

Demum pro hac sententia videtur aperta decisio in cap. 1. de Penit. dist. 6. cuius verba libet hic ad litteram referre, & ad rem nostram expendere. Sic igitur Augustinus ait: Tantavis confessionis est, ut si deest Sacerdos, confiteatur proximo; sæpe enim contingit, quod penitens non potest confiteri coram Sacerdote: quem desiderant nec locus, nec tempus offert: & si ille cui confitebitur potestatem solvendi non habet, sit tamen dignus ex desiderio Sacerdotis, qui socio confiteatur turpi-